

GEHECHTHEIDSBIOGRAFISCH INTERVIEW

Adult Attachment Interview, Translation copyright 1996,

Carol George
Department of Psychology
Mills College, Oakland, CA 94613

Nancy Kaplan & Mary Main
Department of Psychology
University of California, Berkeley, CA 94720

Nederlandse vertaling en bewerking:
Van IJzendoorn, Kranenburg, Zwart-Woudstra, Van Busschbach, & Lambermon, 1991
Schuengel, 1997, 1999

Bij gebruik van het interview in wetenschappelijke studies is het streven interviewers op ongeveer gelijke wijze te laten reageren op vragen die respondenten naar aanleiding van het interview kunnen stellen. Suggesties voor toelichting wanneer de respondent daar tijdens het interview expliciet om vraagt:

'Wordt dit aan iemand anders doorgegeven?'

Alle gegevens worden absoluut vertrouwelijk behandeld. Ze worden alleen voor het onderzoek gebruikt, om te kijken naar overeenkomsten en verschillen bij jongeren en mentoren. Behalve de onderzoekers komt verder niemand te weten wat u hier vertelt.

'Ik hoef dit toch niet te vertellen, ik ben het toch niet verplicht?'

Natuurlijk is uw deelname vrijwillig, en u hoeft niet overal op te antwoorden. We hopen dat u toch probeert zoveel mogelijk te vertellen, want voor het onderzoek is het belangrijk dat we een zo compleet mogelijk beeld van de jongeren en mentoren krijgen.

'Waarom vraagt u dit?'

Omdat dit heel verschillend kan zijn. Bij de een zit het anders in elkaar dan bij de ander.

'Waarom wilt u dit allemaal (over mijn jeugd weten)?'

Het is belangrijk om meer te weten te komen over de persoonlijke manier waarop mentoren tegen hun ervaringen aankijken. Dit verschilt van persoon tot persoon en kan een belangrijk onderdeel zijn van de relatie met de jongere.

Opening

In dit interview ga ik u vragen stellen over uw herinneringen aan vroeger thuis, maar ook over het heden. Ik zal ook vragen hoe uw ervaringen misschien invloed hebben gehad op uw huidige persoonlijkheid. Het interview zal ruim een uur duren; bij sommige geïnterviewden wat langer, bij anderen wat korter. Er zijn vragen waarbij u best diep in uw herinnering zult moeten graven. Neem rustig de tijd. De aantekeningen die ik maak zijn bedoeld als geheugensteuntje voor mijzelf. Alle antwoorden die u geeft zijn absoluut vertrouwelijk. Uw gegevens kunnen alleen voor het onderzoek gebruikt worden. Verder zijn uw gegevens voor niemand toegankelijk.

- 1 Om te beginnen wil ik u vragen of u me kunt helpen met mij wegwijs te maken in uw vroegere gezinssituatie. Misschien kunt u vertellen waar u geboren bent, of u broers en zussen had, of u wel eens verhuisd bent en hoe vroeger bij u thuis de kost verdiend werd.
- Wacht af wat de respondent gaat vertellen, herhaal eventueel een (sub-)vraag. Dit is een opwarmvraag. Het gaat erom dat de ondervraagde feitelijk informatie geeft. Hier mag de interviewer zo nu en dan ingrijpen om ervoor te zorgen dat de beantwoording van deze vraag niet langer duurt dan enkele minuten.
- ! De volgende vraag is alleen nodig als dat niet al voldoende gebleken is uit het antwoord op Vraag 1! Alleen in uitzonderlijke gevallen.
- (0 Door wie zou u zeggen dat u bent opgevoed?)
- Voor het vervolg van het interview is dit een belangrijke vraag, omdat over de personen die hier worden genoemd de meeste vragen zullen gaan. Er moet dus altijd een zinnig antwoord komen. Soms kan het nodig zijn om twee, maximaal drie, tijdsperiodes te onderscheiden waarin verschillende personen belangrijk zijn. Probeer een maximum van drie belangrijke personen per periode te handhaven.
- De vervolgvragen gaan uit van de meest gebruikelijke situatie, namelijk dat het kind wordt opgevoed door een vader en een moeder. Op grond van Vraag 0 zullen de vragen misschien aangepast moeten worden.
- 1a Woonden er nog anderen bij u thuis behalve uw ouders en [al naar gelang: broers en/of zussen]?
- 1b Heeft u uw grootouders gekend?
Bij bevestigend antwoord: Heeft u veel contact met ze gehad?

Bij vroeg overlijden: Hoe oud was uw vader/moeder toen, weet u dat? En heeft hij/zij u veel verteld over die grootvader/-moeder?

- 1c Uw [al naar gelang: broers en zussen], wonen die nog in de buurt of is iedereen nogal verspreid gaan wonen?

- Indien onbekend:
1d Heeft u zelf kinderen?

-
- 2 Ik zou graag willen dat u probeert een beschrijving te geven van de relatie die u had met uw ouders toen u nog klein was. Zou u zo vroeg mogelijke herinneringen willen ophalen? We denken aan de eerste twaalf jaar.
Bij stagnatie (als bijvoorbeeld de respondent vraagt wat je precies bedoelt): Ik zal de vraag nog eens herhalen. Er volgt een letterlijke herhaling.
Als een beschrijving van een gebeurtenis zonder leeftijdsaanduiding is gegeven: Kan u zich herinneren hoe oud u toen ongeveer was? of: Hoe oud was u toen ongeveer?
- Moedig de ondervraagde aan om met zo vroeg mogelijke herinneringen te komen. Herinner de ondervraagde er zo nu en dan voorzichtig aan om zo mogelijk herinneringen op te halen aan de periode tot en met het vijfde levensjaar.
 - Je duikt er hiermee meteen in, en je mag zo nu en dan laten blijken dat het normaal is dat iemand wat moeite met de vraag kan hebben. Gebruik echter zwijgpauzes om aan te geven dat je toch wilt dat de ondervraagde een algemene beschrijving probeert te geven.

-
- 3 Nu zou ik u willen vragen om vijf kenmerken of woorden te kiezen voor de relatie die u als klein kind met uw moeder had. Ga zover mogelijk terug in uw herinnering, maar alles tot 12 jaar is goed.... Terwijl u ze noemt, schrijf ik ze even op. Ik kom er dan straks nog op terug. Dus nog een keer: vijf kenmerken of woorden voor de relatie met uw moeder toen u nog klein was. Ik kan me voorstellen dat u even tijd nodig hebt om na te denken, dus neemt u even rustig de tijd.
Als een stilte valt: Ik kan me voorstellen dat het moeite kost, neem er rustig de tijd voor.
Bij stagnatie: Ik zal de vraag nog een keer herhalen. Een letterlijke herhaling volgt.
Eventueel: Zeg maar wat zo bij u opkomt.
Bij stagnatie na enkele, maar minder dan vijf kenmerken: We hebben er nu.. (juiste aantal). Ik stel voor dat we deze even bespreken en dan komen er misschien nog wel meer boven.
- Dit is de belangrijkste vraag van het interview. We beginnen hier met de moeder, aangezien deze meestal de belangrijkste ouder is. Speelt de moeder geen rol, kies dan in plaats van de moeder degene die de grootste rol speelde in de opvoeding. Geef de gelegenheid om de vraag te laten slaan op de periode dat deze persoon belangrijk was.
 - Niet alle ondervraagden hebben meteen 5 adjectieven of uitdrukkingen bij de hand. Zorg dat het woord *relatie* slechts een lichte nadruk krijgt, maar wel goed hoorbaar is. Sommige ondervraagden komen echter met woorden die niet slaan op de relatie maar op de persoon. Dit feit kan interessante informatie opleveren, tenzij het zo is dat de ondervraagde de vraag niet goed gehoord heeft.
 - Het geven van 'kenmerken' of 'woorden' voor een relatie is een moeilijke opdracht. Als de ondervraagde meer uitleg wil, zeg dan zo iets als: 'gewoon woorden of typering die de relatie beschrijven of iets zeggen over de relatie met uw (moeder) tijdens uw kindertijd'.
 - Na deze vraag wordt bij elk kenmerk een doorvraag gesteld. *Begin hier pas mee als alle kenmerken bekend zijn.* Wacht geduldig op de ondervraagde, en wees bemoedigend. Het is belangrijk dat deze vraag tot een goed einde wordt gebracht.
 - Als om een of andere reden de ondervraagde geen idee heeft wat een herinnering is, zou je kunnen proberen de ondervraagde dit te laten zien als 'een soort beeld in je hoofd van iets wat gebeurde toen je jonger was, net als een film of een video-opname'. Maar zorg eerst dat je zeker weet dat de ondervraagde de vraag werkelijk niet heeft begrepen. Het overgrote deel van de mensen die de vraag niet lijken te begrijpen, blijken simpelweg niet in staat om met een herinnering of een voorval te komen.

- Als i.p.v. een typering een omschrijving is gegeven (bijvoorbeeld: ze ging conflicten altijd uit de weg), dan wordt deze beschrijving overgenomen.
- Eén van de belangrijkste dingen waarop de beoordeling van een interview is gebaseerd, is het vermogen van de ondervraagde om een algemeen beeld van de relatie te geven, en dat beeld met specifieke herinneringen te ondersteunen. Daarom is het belangrijk dat de interviewer genoeg zijn best doet om de vijf 'algemene' kenmerken te verwerven, zodat wanneer die kenmerken er toch niet komen, de interviewer er vrij zeker van is dat de ondervraagde er ook niet toe in staat is om ze te geven.
- De interviewer dient met zijn houding aan te geven dat het niet ongebruikelijk is dat er meer dan een minuut op een typering moet worden gewacht, en dat het ook best moeilijk is. Vaak laten de ondervraagden non-verbaal weten dat ze aan het denken zijn. Hier past aandachtige stilte.
- Zorg er echter voor dat de stilte niet genant wordt voor de ondervraagde. Bevestig het als een ondervraagde aangeeft moeite te hebben met de vraag. Na een periode van twee of drie minuten, waarin zo nu en dan aanmoediging is gegeven ('Mm...Ik weet het, dit is best lastig...dit is best een lastige vraag ... neem gerust nog wat meer de tijd'), kan je zo iets zeggen als: 'Nou, dit is wel goed. Dank u. We gaan gewoon door met wat u me tot nu toe hebt gegeven.' Uit je toon moet blijken dat het antwoord van de ondervraagde volkomen acceptabel is en niet ongebruikelijk.

3a Okee, ik wil nog wat vragen stellen over uw beschrijving van uw relatie met uw moeder. U gebruikte het woord/de uitdrukking .. (genoemde typering) als kenmerk voor de relatie met uw moeder. Kunt u zich daarbij een bepaalde gebeurtenis, een bepaald voorval herinneren? Het gaat weer om een voorval uit de eerste twaalf jaar.

- Als een beschrijving zonder leeftijds aanduiding wordt gegeven: Kunt u zich herinneren hoe oud u toen ongeveer was? of: Hoe oud was u toen ongeveer?
- De genoemde typering(en) (opgeschreven als geheugensteun) worden zo één voor één onder de loupe genomen. Als minder dan vijf typering(en) werden genoemd: We hebben er nu ... (juiste aantal) gehad. Zijn u intussen misschien nog meer typering(en) te binnen geschoten? Als de respondent er niet meer weet, hoeft u niet te blijven aandringen; minder dan vijf is dan akkoord.
- Ga met Vraag 3a op een zo natuurlijk mogelijk wijze alle gegeven kenmerken af. Vraag bij elk kenmerk apart om een specifieke herinnering of voorval. Deze vraag kost vaak de meeste tijd. Soms zijn de kenmerken die werden gegeven bijna identiek (bv. 'liefdevol ... zorgzaam'). Als deze je als aparte kenmerken zijn gegeven, dien je ze ook apart te behandelen, en bij beide een herinnering te vragen.
- Soms komen ondervraagden meteen met een goed uitgewerkt voorval bij een bepaald kenmerk, maar op andere momenten kan een ondervraagde stilvallen; of het ene kenmerk met een ander kenmerk illustreren ('liefdevol ... ehm, omdat ze zo vrijgevig was'); of beschrijven wat gebruikelijk was--een 'voorgeprogrammeerde' herinnering--in plaats van een specifiek voorval. Hieronder staat een aantal reacties op dergelijke gevallen. Leer ze uit je hoofd!
 - Als de ondervraagde stilvalt, dien je een gepaste tijd te wachten. Als de ondervraagde nonverbaal te kennen geeft aan het denken te zijn, past aandachtige stilte. Als de stilte voortduurt en er op wijst dat de ondervraagde dichtklapt, dan kan de interviewer iets zeggen in de trant van 'neem gerust de tijd, kijk maar of er iets boven komt'. Als na enige tijd nog geen antwoord komt, reageer op een zakelijke manier en zeg 'geen punt, laten we naar de volgende gaan'. Uiteindelijk komen echter de meeste mensen wel tot een antwoord, en dit antwoord bepaalt de volgende doorvraag.
 - Als de ondervraagde het ene kenmerk met het andere illustreert, vraagt de interviewer door met het herhalen van het eerstgenoemde kenmerk, in plaats van de ondervraagde de kans te geven om het tweede kenmerk te gebruiken. Dus op het antwoord van de ondervraagde ('liefdevol ... ehm, omdat ze zo vrijgevig was') zal de interviewer zeggen: 'Heeft u bij uw typering van uw relatie met uw moeder als liefdevol een bepaalde herinnering, of een bepaald voorval?' Leg echter niet te expliciet de nadruk op je intentie om de ondervraagde terug te voeren naar het oorspronkelijk genoemde kenmerk. Stel dus maar één keer de doorvraag naar het oorspronkelijke kenmerk. Als de ondervraagde opnieuw een ander kenmerk gebruikt als illustratie, is dat betekenisvolle informatie.
 - Als de ondervraagde een specifiek en goed uitgewerkt voorval geeft, en de vraag bevredigend heeft beantwoord, moet de interviewer te kennen geven dat hij of zij het

begrijpt. De interviewer zou echter ook nog kort zijn of haar interesse kunnen tonen door te vragen of de ondervraagde zich nog een tweede voorval herinnert.

- Als de ondervraagde een specifiek en maar niet goed uitgewerkt voorval geeft, vraagt de interviewer om een tweede voorval. Ook hier doet de interviewer dat op een manier die zijn of haar interesse benadrukt.
- Als de eerste reactie op de vraag een 'voorgeprogrammeerde' of 'algemene herinnering is--zoals: 'Liefdevol. Ze nam ons altijd mee naar het park en naar picknicks. Ze was echt goed tijdens vakanties'; of: 'Liefdevol. Hij leerde me fietsen'--dan zegt de interviewer: 'Herinnert u zich ook nog een bepaalde keer dat dat gebeurde?'. Als de ondervraagde nu wel met een specifieke herinnering komt, vraag dan nog een tweede net als hierboven. Maar als de ondervraagde opnieuw met een 'voorgeprogrammeerde' herinnering komt, of antwoordt 'Ik denk gewoon dat wie dit doet, (liefdevol) is', dan moet de interviewer zich accepterend opstellen, en doorgaan met het volgende kenmerk. Uit het gedrag van de interviewer moet spreken dat het antwoord van de ondervraagde bevredigend is.

-
- 4 Nu zou ik u willen vragen om vijf kenmerken of woorden te kiezen voor de relatie die u als klein kind met uw vader had. Ga zover mogelijk terug in uw herinnering, maar alles tot 12 jaar is goed. Terwijl u ze noemt, schrijf ik ze even op. Ik kom er dan straks nog op terug. Dus nog een keer: vijf kenmerken of woorden voor de relatie met uw vader toen u nog klein was.
- Bij stagnatie na enkele, maar minder dan vijf kenmerken: We hebben er nu ... (juiste aantal). Ik stel voor dat we deze even bespreken en dan komen er misschien nog wel meer boven.
 - Alle doorvragen bij Vraag 3 gelden ook hier.

- 4a Okee, ik wil nog wat vragen stellen over uw beschrijving van uw relatie met uw vader. U gebruikte het woord/de uitdrukking .. (genoemde typering) als kenmerk voor de relatie met uw vader. Kunt u zich daarbij een bepaalde gebeurtenis, of een bepaald voorval herinneren? Het gaat weer om een voorval uit de eerste twaalf jaar.

- Dezelfde doorvragen als bij Vraag 3a.

-
- 5 Tot welke onder voelde u zich het meest aangetrokken?

- Op grond van de Vragen 3 en 4 kan het antwoord op deze vraag al voor de hand liggen, en je zou hier een opmerking over kunnen maken ('U heeft dit al een beetje besproken, maar ik wil dit toch nog even vragen...'). Sommige mensen denken bij deze vraag nog even door over de verschillen tussen hun ouders. Sommige mensen geven echter hier een verrassend antwoord.

- 5a Waarom?

- 5b Als de respondent inderdaad een keuze voor vader of moeder heeft gemaakt: Waarom heeft u dat gevoel niet met uw vader/moeder (andere dan genoemde ouder)?

-
- 6a Als u emotioneel overstuurd was toen u klein was, wat deed u dan? Wacht het antwoord af. Kunt u zich een bepaalde gebeurtenis herinneren?

- Dit is een belangrijke vraag in het interview, en de verschillende manieren waarop iemand de vraag opvat zijn belangrijk. Daarom wordt de ondervraagde eerst zelf de gelegenheid gegeven een eigen interpretatie van 'overstuurd' te geven. De interviewer geeft aan dat een antwoord op deze vraag wordt verwacht, door na het stellen van de vraag stil op het antwoord te wachten.
- Als de ondervraagde aangeeft dat hij/zij de vraag niet begrepen heeft, kan je aanbieden om de vraag te herhalen. Komt de ondervraagde er nog niet uit, dan kan je doorgaan met de doorvragen.
- Als de ondervraagde een interpretatie heeft gegeven, en een eerste antwoord heeft gegeven, dan kunnen de doorvragen gesteld worden. Zorg dat elk antwoord een uitgewerkt antwoord is. Als

de ondervraagde bijvoorbeeld zegt: 'Ik trok me terug', vraag dan door tot duidelijk is wat daarmee bedoeld wordt. Vraag bijvoorbeeld: 'En wat deed u als u zich terugtrok?'.

- Vervolgens stelt de interviewer specifieke doorvragen. Ook al lijken ze op elkaar, de verschillen zijn cruciaal, dus de interviewer moet ervoor zorgen dat de ondervraagde elke vraag apart doordenkt. Dit doe je door met je stem de nadruk te leggen op de veranderde context (aangegeven met onderstreping).
- 6b Kunt u zich herinneren wat er gebeurde als u zich bezeerd had? Wacht het antwoord af. Kunt u zich een bepaalde gebeurtenis herinneren?
- 6c Was u ooit ziek toen u klein was? Wacht het antwoord af. Herinnert u zich wat er dan gebeurde?
 - Als de ondervraagde antwoordt dat hij/zij naar zijn/haar ouder ging, wacht dan eerst af welke details spontaan worden gegeven. Probeer een beeld te krijgen van hoe de ouder(s) reageerden, en dan als het je passend lijkt stel je één of twee vragen ter verduidelijking.
 - Zorg dat elk antwoord een uitgewerkt antwoord is. Als de ondervraagde bijvoorbeeld zegt: 'Ik trok me terug', vraag dan door tot duidelijk is wat daarmee bedoeld wordt. Wat waren de gevoelens, welke acties werden ondernomen, en kan er meer over gezegd worden.
- 6d Als dat nog niet ter sprake is geweest kan tenslotte gevraagd worden:
In de situaties die u net hebt beschreven, dus als u ziek of overstuur was, was er dan ook lichamelijk contact met uw ouders? Als het antwoord bevestigend, maar zeer kort is: Kunt u dat beschrijven?
- 6e Als dat nog niet ter sprake is geweest:
Als u zich had bezeerd of ziek was of overstuur, speelde uw ... (niet of minst genoemde ouder, meestal vader) dan ook een rol? Wacht het antwoord af. Was er dan ook sprake van lichamelijk contact? Als het antwoord bevestigend, maar zeer kort is: Kunt u dat beschrijven?

-
- **Let op!** Op dit punt zal het wel duidelijk zijn geworden wie de voornaamste ouderfiguren in het leven van de ondervraagde waren. Als er een belangrijke ouderfiguur is, die niet is bevraagd zoals de vader en de moeder in vraag 3 en 4, dan kan vraag 3 hier nu worden ingelast voor de ontbrekende persoon.
-

- 7 Wat is uw vroegste herinnering van een keer dat uw ouders er niet waren of dat u niet bij hen was?
Bij kort, ontkennend antwoord: Ik denk bijvoorbeeld aan logeren of zo.
 - 7a Hoe reageerde u daarop?
 - 7b En hoe reageerden uw ouders daarop?
 - Bij deze vraag vergelijken sommige ondervraagden spontaan hun eigen reacties met die van hun broertjes of zusjes. Dit kan belangrijke informatie opleveren, dus kap dit niet af.
 - 7c Is er nog een andere keer dat u niet bij uw ouders was of dat uw ouders niet bij u waren die u zich nog goed kunt herinneren? Als een beschrijving zonder leeftijdaanduiding is gegeven: Kunt u zich herinneren hoe oud u toen ongeveer was? of: Hoe oud was u toen ongeveer?
-

- 8 Hebt u zich als klein kind ooit afgewezen gevoeld door uw ouders? U zou zich natuurlijk, nu terugkijkend, kunnen realiseren dat het geen echte afwijzing was. Wat ik echter probeer te vragen is of u zich herinnert u ooit afgewezen te hebben gevoeld in uw kinderjaren.

- Bij bevestigend antwoord:
8a Wat was de eerste keer dat u zich afgewezen voelde?
- 8b Hoe oud was u toen?
- 8c Hoe reageerde u op die afwijzing?
- 8d Waarom denk u dat uw ... (genoemde ouder) zoiets deed?
- 8e Denkt u dat uw ... (genoemde ouder) zich realiseerde dat hij/zij u afwees?
- De interviewer zou een doorvraag kunnen toevoegen, zeker als er geen voorbeelden naar voren komen. Een voorstel: 'Heeft u wel eens het gevoel gehad dat u aan de kant werd geschoven of genegeerd?'
 - Veel ondervraagden vermijden een bevestigend antwoord op deze vraag.
-

- 8f Was u als kind ooit angstig of ongerust?
- Laat de ondervraagde 'vrijelijk' antwoorden op deze vraag, en zelf de betekenis van de vraag bepalen. Als de ondervraagde vraagt wat de vraag betekent, antwoord met: 'Dit is een wat meer algemene vraag.' Niet teveel doorvragen. Als de ondervraagde traumatische gebeurtenissen achter de rug heeft en ervoor kiest deze niet te beschrijven, of slechts met moeite er over na kan denken, dan moet je er niet op staan dat hij/zij toch antwoordt. Verderop is hier nieuwe gelegenheid voor.
 - Eventueel: Hoe reageerden uw ouders hierop?
-

- 9 Dreigden uw ouders u ooit met wat dan ook; misschien om u te straffen, of misschien alleen maar als grapje?
- Bij stilte of als uitnodigende toelichting: Sommige mensen hebben ons bijvoorbeeld verteld dat hun ouders hen dreigden in de steek te laten of hen van huis weg te sturen. Herinnert u zich ook zoiets?

- De ondervraagde staat vrij om hierop te antwoorden en het antwoord uit te breiden, maar er zijn geen specifieke doorvragen.

- 9a Sommige mensen hebben herinneringen aan bedreigingen of mishandeling of misbruik. Is u ooit zoiets dergelijks overkomen; of bij één van de anderen in het gezin?

- Bij bevestigend antwoord:
9b Hoe oud was u toen? Gebeurde het vaak?

- 9c Hebt u het gevoel dat die ervaring u nu nog beïnvloedt?

- 9d indien relevant: Beïnvloedt die ervaring volgens u de aanpak van uw eigen kind(eren)?

- 9e Heeft u een dergelijke ervaring gehad met iemand van buiten uw gezin?
- Volg dezelfde doorvragen als bij mishandeling door iemand uit het gezin.

- Veel mensen zeggen gewoon 'nee' op deze vragen. Sommige mensen beschrijven mishandeling, en lijden onder de herinnering eraan. Als de ondervraagde bereid is om dit soort ervaringen te bespreken, moet de interviewer erop zijn voorbereid om respectvol te zwijgen, of actief medeleven te betonen, of wat dan ook te doen om het verdriet dat met deze herinneringen gepaard gaat te erkennen, en voor zover dat kan enigszins te verzachten.
- Als bij het beschrijven van een gebeurtenis de interviewer de indruk krijgt dat er sprake is van mishandeling, dan is het belangrijk dat geprobeerd wordt om zoveel mogelijk details van deze

gebeurtenis boven water te krijgen. Zolang de onderzoeker niet kan vaststellen of de gebeurtenissen meer behelsden dan alleen slaag, of lichte klappen met bv. een lepel, dan kan niet worden geconcludeerd of het hier gaat om een onverwerkt trauma.

- Bij een gebeurtenis waarvan onduidelijk is of het mishandeling is (slaan met riem, rietje, of hand), moet de interviewer de aard van de ervaringen op een lichte, zakelijke toon zien vast te stellen, zonder dat er diepgaand gegraven hoeft te worden. Als bijvoorbeeld de ondervraagde zegt 'Ik kreeg met de riem.', en dan stopt, kan de interviewer vragen 'Wat hield "krijgen met de riem" in?'. Na zoveel mogelijk spontane uitwijding te hebben aangemoedigd, kan het nog steeds noodzakelijk zijn om te vragen, opnieuw op een zakelijke toon, wat de ondervraagde op dat moment voelde. In sommige (sub)culturen kan het normale praktijk zijn om kinderen met de riem te geven. Hierdoor is het gedrag voor het kind in een context te plaatsen, en wellicht niet traumatisch. Daarom moet vastgesteld kunnen worden of het krijgen met de riem zodanig zwaar was dat het kind overweldigd raakte met angst voor haar lichamelijke welzijn, of dat de slaag voortdurende pijn veroorzaakte, of dat er littekens of blauwe plekken achterbleven.

- In het geval van seksueel misbruik, is het in tegenstelling tot lichamelijke mishandeling meestal niet nodig dat de interviewer naar details moet vragen, en de interviewer moet zorgvuldig de ondervraagde volgen. Meestal is voor de interviewer en degene die het transcript codeert uit de opmerkingen van de ondervraagde duidelijk dat er sprake is van seksueel misbruik, maar soms is een opmerking zo ambigu dat een minimum aan uitwijding gewenst is. Bijvoorbeeld, als de ondervraagde zegt 'ik vond dat hij best seksueel misbruik maakte', kan de interviewer vragen 'zou u me iets kunnen vertellen over wat er dan gebeurde waardoor u hem zag als seksueel misbruikend?'. Als het antwoord dan is dat de betreffende persoon in het bijzijn van de ondervraagde schuine moppen vertelde, of opmerkingen maakte over het uiterlijk van de ondervraagde, dan wordt dat in het codeersysteem niet meegenomen als seksueel misbruik. Voordat de interviewer echter doorvraagt, moet wel duidelijk zijn dat de ondervraagde bereid en in staat is om dergelijke voorvallen te bespreken.

- Alle vragen over mishandeling dienen op een zakelijke, professionele manier te worden gesteld. De interviewer moet zijn of haar inzicht gebruiken om te kunnen beslissen dat er geen verdere ondervraging meer plaatsvindt op dit punt, wanneer de ondervraagde zich niet meer op zijn/haar gemak voelt. Maar net zo belangrijk: *de interviewer moet dit onderwerp niet ontwijken of aan de ondervraagde de indruk geven dat het abnormaal is om over dit soort ervaringen te praten.* Soms sluiten interviewers dit onderwerp onvrijwillig kort, met de goede bedoeling om de ondervraagde te beschermen, terwijl die eigenlijk best over dit onderwerp had willen praten.

- Speciale zorg dient te worden bewaard bij mensen die voor het eerst over hun mishandeling lijken na te denken, of aan iemand vertellen. Bij deze mensen mogen geen doorvragen worden gesteld, tenzij ze duidelijk en actief aangeven over dit onderwerp te willen praten. Als je het idee hebt dat de ondervraagde je dingen heeft verteld die hij/zij nooit eerder heeft verteld of bepraat, dien je aan het einde van het interview er bedacht op te zijn of de ondervraagde nog steeds angstig of verdrietig is. In alle gevallen moet duidelijk worden gemaakt met wie na afloop contact voor hulp kan worden gezocht.

- In deze gevallen moet het welzijn van de ondervraagde boven het belang van het onderzoek worden gesteld. Hoewel een zakelijke, professionele en tactvolle benadering bij vragen over mishandeling het meestal mogelijk maakt om voldoende informatie te verkrijgen, moet de interviewer bedacht zijn op tekenen van nood, en erop voorbereid zijn om zonnodig de reeks vragen af te breken. Als de doorvragen niet alle kunnen worden afgemaakt, moet de interviewer op een vloeiende en natuurlijke wijze doorgaan naar de volgende vraag, alsof de ondervraagde voldoende op de vraag is ingegaan. Het is meestal niet verstandig om het hele interview af te breken, aangezien hiermee de hele situatie voor de ondervraagde een dramatisch karakter kan krijgen.

10 In zijn algemeenheid, hoe denkt u dat de ervaringen die u als kind met uw ouders heeft opgedaan u hebben beïnvloed?

- Hier moet de interviewer even zwijgen om aan te geven dat hij/zij verwacht dat de ondervraagde even na wil denken over het antwoord, en zich ervan bewust is dat dat enige tijd kan vergen.

- > Indien nodig: Bijvoorbeeld invloed op wat voor persoon u nu bent, waar u van houdt en waar u niet van houdt, hoe u met andere mensen omgaat.

10a Zijn er bepaalde dingen in uw ervaringen van vroeger die naar uw gevoel een belemmering zijn geweest voor uw ontwikkeling?

- In sommige gevallen zal de ondervraagde al op deze kwestie zijn ingegaan. Geef zoals gebruikelijk aan dat je toch opnieuw een verbale reactie wil hebben, 'voor de volledigheid'.
- Het is vrij belangrijk om te weten of de ondervraagde aan zijn of haar ervaringen een negatieve invloed toeschrijft, dus de interviewer zal de onderstaande doorvragen stellen. De interviewer dient goed te letten op het antwoord van de ondervraagde, aangezien het van dat antwoord afhangt welke doorvraag gesteld moet worden.
- Als de ondervraagde één of twee belemmeringen heeft genoemd, dan is de doorvraag: Zijn er nog andere dingen in uw ervaringen van vroeger, waarvan u denkt dat ze uw ontwikkeling hebben tegengehouden, of een slechte invloed op u hebben gehad?
- Als de ondervraagde de vraag wel heeft begrepen, maar niets in de ervaringen van vroeger als een belemmering beschouwt, dan is de doorvraag: Is er wat dan ook in je ervaringen van vroeger, waarvan u denkt dat het uw ontwikkeling heeft tegengehouden, of een slechte invloed op u heeft gehad?
- Ook al leg je enige nadruk op 'wat dan ook', zorg dat je de ondervraagde niet het gevoel geeft dat zijn/haar voorgaande antwoorden jou ongeduldig hebben gemaakt. De bedoeling van nadruk is simpelweg dat de ondervraagde een nieuwe kans krijgt om na te denken of hij of zij daarvoor iets heeft vergeten.
- *Over ondervraagden die het gebruik van de term belemmering niet begrijpen:* Sommige mensen zijn niet vertrouwd met het gebruik van de term belemmering als het gaat om hun ontwikkeling. Als na een aanzienlijke denkpauze de deelnemer nog steeds in verwarring lijkt door de vraag, kan de interviewer zeggen: 'Ik bedoel te zeggen: Was er iets in uw ervaringen van vroeger, dat een slechte invloed op u heeft gehad?'

10b indien relevant: Beïnvloeden die ervaringen van vroeger thuis ook de aanpak van uw eigen kind(eren)?

11 Waarom denk u dat uw ouders zich gedroegen zoals ze deden, tijdens uw kinderjaren?

- Zelfs als de ondervraagde alleen maar positieve ervaringen rapporteert is deze vraag van belang. Maar bij negatieve ervaringen is hij in het bijzonder belangrijk.
-

12 Waren er in uw kinderjaren andere volwassenen dan uw ouders met wie u zich sterk verbonden voelde?

- Geef gelegenheid om bij deze vraag stil te staan. De ondervraagde kan hier kindermisjes, buien, leraren, en dergelijke noemen.
 - Zorg dat duidelijk is op welke leeftijd deze personen belangrijk waren voor de ondervraagde. Probeer vast te stellen wat het belang en de aard van de relatie was.
 - Laat de vraag niet te lang duren.
-

13 Is er tijdens uw kindertijd iemand overleden met wie u zich sterk verbonden voelde; iemand binnen of buiten de familie?

- Stel deze vraag letterlijk. Als het antwoord ontkennend is, terwijl eerder in het interview een sterfgeval gebleken is, refereer daar dan pas aan als het antwoord gegeven is: U vertelde dat ... (genoemde persoon) was overleden.
- Het gaat hier alleen om sterfgevallen, en wel van geliefde of anderszins belangrijke personen. Echter, een geliefd huisdier kan ook worden meegenomen.

- 13a Bij bevestigend antwoord:
Hoe oud was u toen ... (genoemde persoon) overleed?
- 13b Kunt u me iets over de omstandigheden vertellen, was het overlijden plotseling of eigenlijk wel verwacht?
- 13c Kun u zich herinneren hoe u reageerde en wat u toen voelde?
- 13d Zijn uw gevoelens over dit overlijden veel veranderd in de jaren erna?
- 13e Als dat al niet verteld is:
Bent u naar de begrafenis of de crematie geweest?
Zo ja: Wat betekende dat voor u?
- 13f Bij een nabij familielid (ouder of broer/zus):
Wat was volgens u het effect ervan op het gezin en hoe veranderde dat in de jaren erna?
- 13g Bij alle verliezen:
Had dit verlies volgens u gevolgen voor hoe u als persoon geworden bent?
- 13h indien relevant: Heeft het ook invloed op de aanpak van uw eigen kind(eren)?
- 13i Heeft u tijdens uw kindertijd nog iemand anders verloren met wie u zich sterk verbonden voelde of die belangrijk voor u was? Zo ja, dan de doorvragen 13a-13h ook over dit overlijden stellen.

- Ga in op elk verlies dat van belang lijkt voor de ondervraagde, inclusief vrienden, verre verwanten, burens, etc. Soms lijkt een ondervraagde ondersteboven door bv. de zelfmoord van een vriend van een vriend. Ook in dit geval moeten alle doorvragen gesteld worden. De classificatie onverwerkt verlies kan net zo goed slaan op het verlies van de zoon van de buurman als op het verlies van de vader tijdens de kinderjaren.
 - Vragen over verlieservaringen vereist klinisch inzicht. Probeer maximaal vier of vijf verliezen volledig te bevragen. Soms moet je dus kiezen. Probeer zo goed en zo kwaad als dat kan te beoordelen welke verliezen voor de ondervraagde het belangrijkste waren. Eventueel kan de interviewer de twee of drie belangrijkste kiezen, om daarna aan de ondervraagde zelf te vragen 'welk verlies in het bijzonder belangrijk was'. Let er echter op dat al deze vragen het interview niet te lang maken.
- 13j Heeft u na uw kindertijd iemand verloren met wie u zich sterk verbonden voelde of die belangrijk voor u was? Zo ja, dan de doorvragen 13a-13h ook over dit overlijden stellen.

-
- 14 Behalve de gebeurtenissen die we tot nu toe hebben besproken, heeft u nog andere gebeurtenissen meegemaakt die u mogelijk als traumatisch beschouwt?
De ondervraagde mag vrij associëren bij deze vraag, maar daarna kan je de zaak verhelderen met een zin als: 'Ik bedoel, een ervaring die overweldigend en angstaanjagend was'.
- 14a Als de ondervraagde met nee antwoord: Heeft u(w) (partner) wel eens een miskraam gehad?
Zo ja:
Sommige mensen ervaren een miskraam niet als een ingrijpende gebeurtenis, anderen beschouwen het als het verlies van een kind. Daarom wil ik u over die gebeurtenis ook een aantal vragen stellen.
- 14b Hoe lang geleden is dit gebeurd?
- 14c Hoe lang was u(w) (partner) in verwachting?
- 14d Kunt u me iets over de omstandigheden vertellen? Had u het aan zien komen of was het onverwacht?
- 14e Hebt u op de een of andere manier afscheid genomen?
- 14f Zijn uw gevoelens over de miskraam veranderd in de periode erna?
- 14g Had deze gebeurtenis volgens u gevolgen voor uw persoonlijkheid als volwassene?
- 14h indien relevant: Heeft het ook invloed op de aanpak van uw kind(eren)?